Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Valentina Ugalde Ugalde

Hernani, Gipuzkoa (1937)

Aurkibidea

Biografia

Hernaniko Lastaolabekoa etxean jaio zen. Aita zuen Lastaolakoa eta ama Epelekoa. Lau senide izan ziren eta aitona eta osaba ere eurekin bizi ziren baserrian. Ereñozun ibili zen eskolan eta doña Kasilda irakasleak arratsaldetan bordatzen ere irakasten zien. Hamabi urtera arte eskolan ibili zen eta gero Hernanin partikular ere bai. Orduan, sukaldean eta josten zerbait ikastea zeinen garrantzitsua zen kontatzen zuen, gero ezkontzeko. Amak ere horretan asko erakutsi zien, ez baitzuen nahi izan bi alabak inora neskame alde egiterik.

Zintak

HER-043

- **Proiektua**: Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Ansa, Ainhoa
- **Data**: 2010-05-28
- **Iraupena**: 66 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Kodifikatzailea**: Errazkin, Aitor

Pasarteak

1. Gerraosteko miseria

- **Erref**: HER-043/002
- **Iraupena**: 0:00:52. **Hasi**: 00:00:42. **Bukatu**: 00:01:34
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:
Balentinak ez du gerrako oroitzapenik; bai ordea, ondorengo miseriaz. Errazionamenduan olio modura ematen zuten hura zikinkeria bat zela dio. Eurak baserrian hildako txerriaren koipeaz baliatzen ziren.

2. Lastaola Behekoa oso baserri handia

- **Erref**: HER-043/004
- **Iraupena**: 0:00:52. **Hasi**: 00:02:21. **Bukatu**: 00:03:13
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:
Oso zaharra eta handia zen Balentinaren jaiotetxea. Bizitza bakarreko baserrien artean, handiena zen Hernanin. Lau senide, gurasoak, aitona eta osaba bat bizi ziren bertan.

3. Hondarrak lurra txartu

- **Erref**: HER-043/007
- **Iraupena**: 0:02:04. **Hasi**: 00:04:58. **Bukatu**: 00:07:02
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Lurra lantzea
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:
Lur arro eta emankorrak ezagutu ditu Balentinak, baina uholde batzuetan urak ekarritako hondarrak lurra antzutu zuela dio.

4. Bezero fidelak

- **Erref**: HER-043/010
- **Iraupena**: 0:01:06. **Hasi**: 00:08:54. **Bukatu**: 00:10:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:
Baratzean zein barazki egiten zituzten azaltzen digu Balentinak, eta baita erosle fidel askoak zituztela ere.

5. Albaitaria bezero fina

- **Erref**: HER-043/011
- **Iraupena**: 0:00:57. **Hasi**: 00:10:00. **Bukatu**: 00:10:57
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:
Albaitariak hainbat baserritako esneari analisiak egiten omen zizkion, eta Lastaola Behekoak beti emaitza onak ematen omen zituen.

6. Esne hartzaileak

- **Erref**: HER-043/012
- **Iraupena**: 0:02:28. **Hasi**: 00:10:57. **Bukatu**: 00:13:25
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

Laburpena:
"Hartzaileak" esaten zieten erostunei. Igandetan, familiak lo zeudela, hartzaileen etxeetan sartu eta esnea bertan uzten zuten Balentinak eta. Hartzaileek konfiantza osoa zuten esneketariengan.

7. Plastikorik gabeko garaiak

- **Erref**: HER-043/013
- **Iraupena**: 0:02:03. **Hasi**: 00:13:25. **Bukatu**: 00:15:28
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:
Esne saltzen ibilita ateratako diruarekin etxerako beharrezko zirenak erosten zituzten. Trukean ere ibiltzen ziren, zenbaitetan. Lixiba bila joateko kristalezko botila bat baliatzen omen zuten, beti bera, kortxoa zurituta izaten zuena. Zabor gutxi egiten zutela dio Balentinak.

8. Ez gehiago, ez gutxiago

- **Erref**: HER-043/014
- **Iraupena**: 0:00:25. **Hasi**: 00:15:28. **Bukatu**: 00:15:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:
Balentinak gogoan du, gaztea zela, pisura erosten zutela hainbat eta hainbat produktu. Esate baterako, azukrea.

9. Ilargiari begira, baina erne

- **Erref**: HER-043/017
- **Iraupena**: 0:03:01. **Hasi**: 00:18:38. **Bukatu**: 00:21:39
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Meteorologia

Laburpena:
Balentinak beti erreparatu izan dio ilargiari baratzeko lanak noiz egin jakiteko. Ez omen du sekula porrurik ilberrian erein, ez eta ereingo ere. Lurpean "egiten" diren barazkiak ilbeheran erein behar omen dira, eta landare, lore, edo fruitua kanporantz dutenak, aldiz, ilberrian. Txerria hiltzeko ere ilargiari erreparatzen zaio.

10. Aita zurgin lanetan

- **Erref**: HER-043/019
- **Iraupena**: 0:00:58. **Hasi**: 00:22:17. **Bukatu**: 00:23:15
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Meteorologia
- Euskara » Lexikoa

Laburpena:
Aitak egiten zituen etxeko konponketa asko eta asko. Zurgin lanetan nola aritzen zen kontatzen du Balentinak. Oso "tajutsua" omen zuen aita.

11. Animaliak eta eguraldia

- **Erref**: HER-043/021
- **Iraupena**: 0:00:49. **Hasi**: 00:24:47. **Bukatu**: 00:25:36
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Meteorologia

Laburpena:
Animalien jarrerei erreparatzen die hainbatek, zer eguraldi izango den jakiteko. Armiarmak kanpora ateratzea, esaterako, euriaren seinale izaten omen da.

12. Amona mantangorri

- **Erref**: HER-043/022
- **Iraupena**: 0:00:32. **Hasi**: 00:25:36. **Bukatu**: 00:26:08
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Ume kantak
- Natura » Fauna

Laburpena:
Amona mantangorri bat eskutan hartzen bazuten, kantatu egiten ziotela dio Balentinak.

13. Kilkerra kantari

- **Erref**: HER-043/023
- **Iraupena**: 0:01:22. **Hasi**: 00:26:08. **Bukatu**: 00:27:30
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Jostatzeko denbora gutxi izaten omen zen baserrian, baina Balentinak gogoan ditu hainbat jolas. Kilker bila askotan ibiltzen omen ziren, eta harrapatuz gero, etxera eramaten zituzten.

14. Bigarren eskuko jostailuak

- **Erref**: HER-043/024
- **Iraupena**: 0:01:34. **Hasi**: 00:27:30. **Bukatu**: 00:29:04
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Familia aberatsago batek ematen zizkien zaharkiturik geratzen zitzaizkien jostailuak.

15. Jostailuak asmatzen

- **Erref**: HER-043/025
- **Iraupena**: 0:01:03. **Hasi**: 00:29:04. **Bukatu**: 00:30:07
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Garai batean ez zen dendan erositako jostailu asko izaten etxeetan, dirua behar garrantzitsuagoetarako erabiltzen baitzen. Ondorioz, haurrek jostailuak sortu behar izaten zituzten.

16. Anaia tratante ona

- **Erref**: HER-043/026
- **Iraupena**: 0:03:20. **Hasi**: 00:30:07. **Bukatu**: 00:33:27
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:
Balentinaren anaia artista zen kaniketan jokatzen, eta eurek baino familia dirudunagoetako semeei denak irabazten omen zizkien. Bestalde, negozioa egiten zuen bizikletarekin; bizikletan ibili nahi zuenak, zer edo zer eman behar izaten zion trukean. Balentinak gogoan du okinaren semea anaiari hamaika opil emandakoa dela.

17. Kaxilda Lizeaga, maistra lore zalea

- **Erref**: HER-043/027
- **Iraupena**: 0:01:39. **Hasi**: 00:33:27. **Bukatu**: 00:35:06
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:
Kaxilda Lizeaga izan zuen Balentinak maistra, eta izugarri lore zalea zela gogoan du.

Eskola etxe handi batean omen zegoen, mendi kasko batean, mota guztietako lorez inguratua.

18. Irakasle ona baina gogorra

- **Erref**: HER-043/028
- **Iraupena**: 0:02:25. **Hasi**: 00:35:06. **Bukatu**: 00:37:31
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:
Balentinak dio Kaxilda irakasle ona zela, baina baita gogorra ere, ikasten ez zuenarekin. Balentinak dio ikasketetarako jarrera ezkorra azaltzen zuten zenbait haurrek oso giro txarra zutela etxean. Brodatzea asko gustatzen omen zitzaion maistrari, eta arratsaldetan, neskei brodatzen irakasten omen zien.

19. Maistra euskaldunarekin gazteleraz

- **Erref**: HER-043/029
- **Iraupena**: 0:01:08. **Hasi**: 00:37:31. **Bukatu**: 00:38:39
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Euskara » Euskararen egoera
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:
Kaxilda maistrarekin euskaraz hitz egiten zuten eskolatik kanpora, baina eskolan gazteleraz egin behar izaten zioten. Balentina gazteleraz hitzik jakin gabe hasi zen eskolan.

20. Eskola gustatzen ez, baina egin behar

- **Erref**: HER-043/033
- **Iraupena**: 0:01:41. **Hasi**: 00:38:39. **Bukatu**: 00:40:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak

Laburpena:
Hamabi urte bete arte ibili zen Balentina auzoko eskolan, eta eskola partikular batean hasi zen gero. Ez zitzaion ikastea bereziki gustatzen, baina ikastea txarra ez zela jakin bazekien, eta jarrera ona azaltzen zuen ikasketekiko.

21. Neskak ezkontzeko prestatu

- **Erref**: HER-043/034
- **Iraupena**: 0:02:33. **Hasi**: 00:40:20. **Bukatu**: 00:42:53

- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza
- Lanbideak » Sastreak, jostunak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:
Nesken eginbeharrak aurrez ezarriak omen zeuden, neurri handi batean. Neskak ezkondu eta etxeko lanak egiteko prestatu beharra zuen. Balentinak dio beren ama ere horren aldekoa zela. Ama oso trebea zen kozinan, eta Balentinak, aldiz, ederki ikasi zuen josten. Bere ezkontzako soinekoa berak josi zuen, eta baita beste hainbat arropa ere. Izan ere, Balentina gazte zen garaian ez baitzen ia jositako arroparik erosten. Etxetik kanpora egitekoatan, modistari emanda josten ziren.

22. Amak alabak neskame nahi ez

- **Erref**: HER-043/035
- **Iraupena**: 0:01:05. **Hasi**: 00:42:53. **Bukatu**: 00:43:58
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako lanak
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:
Balentinaren anaiek baserritik kanpora lan egiten zuten, baina bera eta ahizpek ez. Amak ez zituen alabak neskame lanetan etxetik kanpo ikusi nahi izan, eta etxeko gobernua eramaten berak irakatsi zien, etxean bertan.

23. Amantala betirako erantzi

- **Erref**: HER-043/036
- **Iraupena**: 0:01:14. **Hasi**: 00:43:58. **Bukatu**: 00:45:12
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:
Eguneroko martxan arropa zaharrenak janzten omen zituzten, eta jaietan, aldiz, berrienak. Amantala askotan janzten zuten, lanerako, eta amak baita kalera jaisteko ere, Balentina-eta txikiak zirela; baina hauek handitzerako erantzi zuen betiko, jendeak harrez gero ez baitzuen usatzen.

24. Kristalezko galtzerdiak

- **Erref**: HER-043/037
- **Iraupena**: 0:02:08. **Hasi**: 00:45:12. **Bukatu**: 00:47:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:
Amaren oinetakoengatik galdetu eta gehienetan espartinak jantzi ohi zituela dio Balentinak. Gogoan du kristalezko galtzerdiak jarri zirela modan, Frantziatik ekarriak. Erraz zulatzen ziren, baina izaten zen zeinek konpondu.

25. Neskek galtzarik ez

- **Erref**: HER-043/038
- **Iraupena**: 0:02:12. **Hasi**: 00:47:20. **Bukatu**: 00:49:32
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:
Haurren janzkeragatik galdetu eta neskatxak zein emakumeek beti gonak jantzi behar izaten zituztela dio Balentinak, bai eta negurik hotzenean ere. Ezin omen zuten galtzarik jantzi. Janzkerarekin lotutako xehetasun gehiago ere ematen du.

26. Ahalik eta apainen

- **Erref**: HER-043/040
- **Iraupena**: 0:00:31. **Hasi**: 00:49:53. **Bukatu**: 00:50:24
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Apaintzea

Laburpena:
Baliabide handirik ez izanagatik ere, beren burua ahalik eta gehien apaintzen saiatzen zirela dio Balentinak. Orraztu, belarritakoak jarri, kateren bat...

27. Azala belzteko moda eta depilazioa

- **Erref**: HER-043/041
- **Iraupena**: 0:00:56. **Hasi**: 00:50:24. **Bukatu**: 00:51:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Apaintzea

Laburpena:
Balentinak azala eguzkiak ongi belztuta ibili ohi zuen, baina ez moda kontuagatik, kanpoan lanean asko jarduten zuelako baizik. Gerora etorriko zen azala belzteko moda, eta baita depilatzearena ere.

28. Jaunartze handirako dotore asko

- **Erref**: HER-043/042
- **Iraupena**: 0:01:43. **Hasi**: 00:51:20. **Bukatu**: 00:53:03
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Etxe barruko ospakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak

Laburpena:
Jaunartze handirako oso soineko dotorea omen zuen prestatua Balentinak. Zazpi edo zortzi urterekin egin zuen jaunartze txikia eta hamabirekin handia. Etxean egin zuten ospakizuna, eta amak jai egunetarako ohikoa zuen menua prestatuko zuen: zopa ederren bat, etxeko oilaskoa eta arroz esnea.

29. Arreoa erakusgai

- **Erref**: HER-043/043
- **Iraupena**: 0:03:06. **Hasi**: 00:53:03. **Bukatu**: 00:56:09
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak
- Euskara » Tratamenduak

Laburpena:
Balentinak ezkontzako arreoa prestatu eta erakusgai jarri omen zuen etxeko mahai baten gainean, auzokoak ikustera joan zitezen. Ohitura hala omen zen. Maistra izandakoa ere joan omen zen etxera, arreoa ikustera, eta baita Balentinak brodatzen egindako lana aintzat hartu ere. Gizonezkoek ez zuten arreorik prestatzen, baina Balentinak dio Nafarroako Sakanako herrietan bestelako ohiturak zituztela. Etxera negua pasatzera joan ohi zitzaien Olaztiko artzain batek kontatuta zekizkien halakoak.

30. Ezkontzako soinekoa josten

- **Erref**: HER-043/044
- **Iraupena**: 0:02:01. **Hasi**: 00:56:09. **Bukatu**: 00:58:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak

Laburpena:
Balentinak bere ezkontzako soinekoa josi zuen. Soineko zuriarekin ezkondu zen bera; ahizpa, aldiz, belusezko soineko beltzarekin.

31. Beloa elizan sartzeko

- **Erref**: HER-043/045
- **Iraupena**: 0:01:00. **Hasi**: 00:58:10. **Bukatu**: 00:59:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:
Emakumezkoek beloa edo mantelina jarri behar izaten zuten buruan elizan sartzeko, eta mauka luzeko arropa derrigorrezkoa zen. Gizonezkoek txapela erantzi behar izaten zuten. Balentinak txorakeriatzat ditu egun garai batean kontu serioak iruditzen zitzaizkionak.

32. Analfabetoak

- **Erref**: HER-043/046
- **Iraupena**: 0:01:06. **Hasi**: 00:59:10. **Bukatu**: 01:00:16
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Beste aurrerapen batzuk

Laburpena:
Balentinak analfabetotzat zituen aitona-amonak, eta egun hala kontsideratzen du berak bere burua; ezagutza mailan atzeratuta geratu dela iruditzen zaio, egungo aurrerapenak direla medio.

33. Amaren Astigarragako lehengusinaren boza

- **Erref**: HER-043/047
- **Iraupena**: 0:01:28. **Hasi**: 01:00:16. **Bukatu**: 01:01:44
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:
Balentinak ez du alderik nabaritzen Hernaniko hizkera eta Urnietakoaren artean. Amak, ordea, Astigarragakoen hizkeragatik esaten omen zuen, beste azentu bat zutela; beste boz bat.

34. Aitona Kubako gerran

- **Erref**: HER-043/048
- **Iraupena**: 0:03:00. **Hasi**: 01:01:44. **Bukatu**: 01:04:44
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » XIX. Mendea

Laburpena:
Balentinako aitona Kubako gerrara eraman zuten eta zazpi urtez egin zituen han. Zazpi urte haietan etxekoek ez zuten haren berri jakin, ez baitzekien idazten. Aitonak, gerratik buelatn, Kubako kontuekin adarra jotzen omen zien etxekoei. Aitonaren hiru anaia ere Ameriketara joan ziren, gerrara ez joateagatik.

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com